

DANTE ALIGHIERI

VITA NUOVA¹

Novo življenje — Prevel J. D.

Predgovor

V nekem delu knjige mojega spomina se nahaja nadpis: Incipit Vita Nova. Pred tem nadpisom je malo branja vrednega; pod njim pa vidim zapisane besede, ki jih nameravam obelodaniti v tej knjižici, če ne vseh, pa vsaj njih bistveno vsebino.

I

Devetkrat izza mojega rojstva se je bilò že sonce na svojem krogo-toku vrnilo skoraj na isto točko, ko se je mojim očem prvič prikazala zdaj v večni slavi živeča gospa mojega srca, imenovana od mnogih Beatrica, ki niso vedeli, kako naj jo imenujejo. Imela je za seboj že toliko let življenja na tem svetu, da se je v tej njeni dobi zvezdnato nebó zasukalo proti vzhodu za dvanajstinko stopinje, takó da se mi je prikazala nekako ob pričetku svojega devetega leta in sem jo jaz videl skoraj ob koncu svojega devetega.²

¹ Prevajalčeva pripomba. Središčna oseba v Divini Commedii je Beatrica (it. Beatrice, izgov. Beatriče). Seveda že poveličana. O njenem zemskem življenju pa govori Dante v svojem prvem spisu Vita nuova. Kdo je bila Beatrica? Nekateri mislijo, da njenega rodbinskega imena ne bo svet nikoli izvedel; drugi — med njimi zdaj najbolje poučeni dantolog Michele Barbi, Dante, Firenze, 1933 — pa se nagiblje k mnenju, da je bil njen oče firenški meščan Folco Portinari. — Vita nuova je (časovno) prva avtobiografija v svetovnem slovstvu. To vedeti zadostuje za razumevanje. Pač, še dve dejstvi: 1. da se je Dante rodil v Firenci v maju l. 1265., Beatrica pa istotam l. 1266., a da je umrla že dne 9. junija l. 1290; 2. da so si tedaj pesniki pošiljali (tiska, revij še ni bilo!) svoje pesniške proizvode v presojo. Dante je kmalu vse prekosil. (Lepoto išči seveda v izvorniku!) L. 1292. ali 1293. je odbral nekaj svojih pesmi, sonetov in kancon, jih povezal s prozo ter to delce izdal pod naslovom Vita nuova. Morda bi se lahko reklo tudi: Izza mladih dni. Ali tudi: Knjižica o Beatrici. Ima 42 kratkih poglavij, med katera so vpleteni sonetje in kancone. Po notranjem ustroju se razločijo nekako trije deli: I. gre od pogl. 1. do 16.: tu Dantejeva ljubezen še nima čisto določnega značaja, ni še niti čutna niti idealna, bori se še med čutnostjo in razumom; silno hrepeni, da bi jo videl, da bi mu odzdravila, pa toži, ko mu pozdrava ne vrne. II. del: pogl. 17. do 27.: ljubezen Dantejeva je že vsa idealna, nič več ne toži, srce je veselo; III. del: pogl. 28. do 42.: Beatrica umrje, poet žaluje, neka druga plemenita žena ga tolaži, končno — pripoved o slavi Beatričini v nebesih, napoved Divine Commedie.

² Kot izvrsten uvod v Vita nuovo nam lahko služi, kar je zapisal univ. prof. dr. Izidor Cankar v svoji Zgodovini likovne umetnosti v zahodni Evropi, II. del, 2. snopič, Slov. Matica, 1933, str. 173. nsl., tam, kjer začenja razpravljati o gotski umetnosti, o prvih gotskih katedralah in kjer primerja arhi-

Prikazala se mi je oblečena v obleko najplemenitejše barve, kot kri rdeče, ponižne in spoštljive, prepasana in okrašena, kakor je pristojalo njeni otroški dobi. V tistem trenutku, to moram po resnici povedati, se je duh življenja, ki prebiva v najgloblji kamrici srca, začel tako močno tresti, da se je to v utripih moje krvi strašno poznalo; in dejal je tresoč se te besede: *Ecce deus fortior me, qui veniens dominabitur mihi.* (Glej, bog, silnejši od mene, prihaja, da bo nad menoj gospodoval.)

Tisti trenutek se je začel duh čutov, ki prebiva v oni vzvišeni kamrici, v katero vsi duhovi čutov donašajo svoje zaznave, zelo čuditi in je, govoreč posebej duhovom vida, dejal te besede: »*Apparuit iam beatitudo vestra.*« (Že se je prikazala vaša blaženost.) Tisti hip je začel jokati duh narave, ki prebiva v onem delu, kjer se vrši naša prehrana, in je jokajoč dejal te besede: »*Heu miser, quia frequenter impeditus ero deinceps.*« (Gorje meni nesrečnemu, ker bom odslej pogosto oviran.) Od tedaj, pravim, je Amor gospodoval nad mojo dušo, ki mu je bila tako naglo zaročena, in je začel dobivati tako moč in takó nesporno gospodstvo zbog moči, dovoljene mu od moje domišljije, da sem moral čisto vse delati po njegovi volji. Večkrat mi je ukazal, naj skušam videti njo, rosnomladega angela; zato sem v svoji deški dobi večkrat šel, da bi jo iskal, in sem jo res videl takó plemenitega in hvalevrednega vedenja, da so se prav gotovo mogle nanjo obrniti one besede Homerjeve: »Ni, se zdi, hčerka umrljivega

tektoniko Divine Commedie s tako gotsko katedralo. S hvaležnostjo sezimo po tistem Cankarjevem komentarju in ga ponatisnimo!

»Beatrica je živa, historična, in vendar abstraktna, tip lepote in vse popolnosti (*«distruggitrice di tutti i vizi e regina delle virtù»*), realna in vendar skoraj brezosebna, kakor fiziognomije ljudi v slikarstvu, ki je tedaj nastajalo. Dante natanko opaža svoje psihološke doživljaje, globoko vzburkanost svoje duše in telesa, ko ga Beatrica pozdravi ali ko se ž njo slučajno snide, a prav tako natančno opisuje tudi svoje sanje, polne simbolične pomembnosti: Dante zavrača vsako drugo ljubezen, ko Beatrica umrje, kot podlo slo (*«desiderio malvaggio e vana tentazione»*); in čeprav se je nekako ob istem času oženil, se zdi, da se to ne dotika onega sanjanega svetá ljubezenskih idealov, kakor živi po tedanjem nazoru nad vso bedo človeške eksistence svetli svet večne harmonije, kakor se končuje ta avtobiografska ljubezenska kronika z napovedjo Divine Commedie, pesmi večnega reda, in s posvetilom Njemu, »*qui est per omnia saecula benedictus, amen.*« Ves vidni svet prehaja v Dantejevem opisu v neko shematično, ideološko formo in pesnik se vedno varuje, da bi bil docela realen: ko zboli, pravi, da je obolel »*in alcuna parte della mia persona*« in da mu je streglo mlado in ljubko dekle, »*ki mu je bila v najtesnejšem sorodstvu*«, a ne pove, kakšna bolezen se ga je bila lotila in kaj mu je bila strežnica; razen Beatrice se imenuje v »*Novem življenju*« eno samo ime (Primavera) in še to le zaradi spekulativne besedne igre (*prima verrà*); ljudje, s katerimi ima opraviti, so »*nekdo*«, kraj je »*mesto*« in voda, ob kateri jezdi in ki jo »*lepo, naglo in prečisto*« občuduje, je »*reka*« — same stilne posebnosti, ki jim je lahkó opaziti enakovredne znake v slikarskem stilu istega časa. A življenje ni le shematizirano, marveč je tudi na skrivnosten način urejeno; posamezni dogodki so med seboj v višjem odnosu, povezani s številčno mistiko, ki tudi v onodobni teologiji ni bila neznana (tako celo v teoloških spisih Inocenca III.). Devetkrat se je bilo od Dante-

človeka, ampak božja.« In čeprav je njena podoba, ki me je stalno spremljevala, dajala Amorju pogum, vladati nad menoj, je bila vendarle vseskozi tolike plemenitosti, da ni niti za hip Amorju dovoljevala, vladati nad menoj brez zvestega sveta pameti v stvareh, gledé katerih bi utegnilo biti koristno, jo poslušati. Ker pa bi zmaga nad strastmi in dejanji v takó zgodnji mladosti utegnila vzbuditi videz pravljičnega govorjenja, naj molčim o tem; preidem torej mnoge spomine, ki bi jih mogel navesti iz knjige spominjanja, iz katere se le-ti porajajo, ter prihajam k besedam, ki so zapisane v mojem spominu pod važnejšimi nadpisi.

Ko je bilo minilo toliko dni, da se je natanko dopolnilo število devetih let, odkar sem bil prvič videl — kakor sem zgoraj povedal — ono premilo, se je zgodilo zadnjega onih dni, da sem videl to divno devo oblečeno v najsvetlejšo belo obleko; bila je sredi med dvema plemenitima starejšima gospema. Idoč po cesti se je ozrla v smer, kjer sem jaz ves boječ stal; v svoji nedopovedljivi ljubeznivosti, ki sedaj uživa vredno plačilo v večnosti, me je krepostno pozdravila, tako da sem začutil v sebi vrhunec zemske sreče. Ura, ko me je dohitel njen premili pozdrav, je bila natančno deveta onega dneva; in ker je bilo to prvikrat, da so njene besede prišle iz njenih ust, zato, da bi dospele do mojih ušes, sem občutil tolikšno sladkost, da sem kakor pijan pobegnil od ljudi ter se skrnil v samotni kot svoje sobe, da bi razmišljal o tej najljubeznivejši.

jevega rojstva »nebo svetlobe vrnilo skoraj na isto točko«, ko prvikrat zagleda Beatrico, ki je bila takrat v začetku devetega leta; »ko je bilo minilo toliko dni, da se je natančno dopolnilo devet let po tisti prikazni«, jo sreča in Beatrica ga pozdravi natančno ob deveti dnevni uri; pesnik ima v srcu pomembno vizijo, in sicer v četrti nočni uri, »torej v prvi devetih zadnjih nočnih ur«, ko opeva šestdeset najlepših ženâ v mestu, nanese tako, da se dá Beatricino ime vstaviti v verz samo na devetem mestu tistih imen; ko ima zopet v sanjah znamenito prikazen, se to zgodi v deveti dnevni uri; »pravim, da se je njena nad vse plemenita duša po arabskem štetju poslovala v devetem mesecu leta, zakaj ondotni prvi mesec tismim je pri nas oktober. In po našem štetju se je poslovala v tistem letu izza Gospodovega rojstva, ko se je popolno število devetkrat dopolnilo v tistem stoletju, v katerem je bila na svet postavljena, in bila je med kristjani trinajstega stoletja. Razlog, zakaj ji je bilo to število tako naklonjeno, bi bil morda naslednji: Po Ptolemeju in po krščanskih naukah je devet nebesov, ki se gibljejo, in po splošnem nazoru astrologov vplivajo ti nebesi na zemljo po svojem medsebojnem stanju. To število ji je bilo naklonjeno, da se pokaže, da je ob njenem rojstvu bilo vseh devet gibljivih nébesov v najpopolnejšem razmerju med seboj. To je en razlog. Toda če se stvar natančneje premisli in po prevzvišeni Resnici, je to število bilo ona sama, kar pravim v podobi in razumem takole: število tri je koren števila devet, tako da je, samo s seboj pomnoženo in brez drugega števila, devet, ker jasno vidimo, da je trikrat tri devet. Če torej po samem sebi ustvarja devet in če je Stvarnik čudežev po samem sebi Trojica, to je Oče, Sin in Sveti Duh, ki so Trije in Eden, je število devet spremljalo to ženo zato, da se pokaže, da je ona sama bila devet, to je čudež, ki ima svoj koren samo v čudoviti Trojici. Bolj bistroumen človek bi morda našel temu bolj bistroumnega razloga, toda jaz vidim tega in ta mi je najbolj všeč.«

II

In ko sem takó mislil nanjo, me je objel lahen sen, v katerem sem videl prečudno prikazen: videl sem — se mi je zdelo — v svoji sobi ognjearven oblak, v katerem sem čisto jasno razložil zapovedujočo postavo moža strašnega pogleda za vsakega, ki bi hotel gledati vanj. Sam na sebi pa se mi je zdel takó poln radosti, da je bilo čudno: govoril je mnogo, a razumel sem le malo, med tem besede: Ego dominus tuus. (Jaz sem tvoj gospod.) Na rokah mu je spala — se mi je zdelo — neka oseba, gola, prav lahno zavita v krvavordečo tančico. In ko sem jo zelo pazljivo motril, sem spoznal, da je bila to gospa rešenja, ki me je bila tisti dan pozdravila. V eni roki je držal — se mi je zdelo — neko stvar, ki je bila vsa v plamenih; in zdelo se mi je, da je rekel te-le besede: Vide cor tuum. (Glej, tvoje srce.) Čez nekaj časa — se mi je zdelo — je zbudil njo, ki je spala; in s silo svojega duha ji je velel, naj zaužije tisto, kar mu je plamtelo v roki, in je zaužila z bojznijo. Kmalu potem se je njegova radost spremenila v pregrenak jok; in takó jokajoč je privil tisto devo k sebi in odplul — se mi je zdelo — z njo proti nebu; meni pa je postalo takó tesno okrog srca, da se moj lahni sen ni mogel več držati in sem se zbudil.

In ko sem takoj začel premišljevat, sem prišel na to, da je bila ura, ko sem videl tisto sanjo, četrta v nôči: očitvidno torej prva devetih še sledečih. In premišljujoč prikazen sem sklenil, jo dati v vednost mnogim slovečim pesmarjem onega časa. In ker sem se bil iz lastnega nagiba naučil umetnosti, delati rime in verze, sem sklenil narediti sonet, ki bi v njem pozdravil vse zveste podanike Amorja; s prošnjo, naj sodijo o moji viziji, sem jim popisal, kaj sem bil videl v snu. In pričel sem nato sledeči sonet:

Vi, žlahtni in v ljubezni vneti rod,
če pride vam pred ôči to pisanje,
kakó se zdi vam, dajte mi na znanje!
Pozdravlja Amor vas, nas vseh gospod!

Že v drugo je tretjino spela pot
noči, v vseh zvezd blesteče se sijanje,
ko Amor je pristopil v moje sanje;
spomin mi nanj še zdaj je poln grozot.

Vesel se zdel je; v roki žarovito
srce je moje držal, a gospó
v naročju, spečo, v svilen prt zavito.

Zbudi jo, z vso poda uslužnostjo
srcé ji v jed; z bojznijo očito
zaužije ga; plačoč odplul je ž njo.

Na ta sonet jih je odgovorilo mnogo in v različnem smislu; med njimi je poslal odgovor tudi tisti, ki ga jaz imenujem svojega prvega prijatelja³; ta je spesnil takrat sonet, ki se začinja z vrstico: Vedesti al mio parere ogni valore. (Vsekakor si videl stvar pomembno.) In to je bil takorekoč začetek najinega prijateljstva, ko je zvedel, da sem bil jaz tisti, ki mu je bil sonet poslal. Pravega smisla onih mojih sanj ni tedaj nihče spoznal, sedaj pa je jasen celo najpreprostejšemu.

(Dalje)

³ Firenčan Guido Cavalcanti.

IVAN ČAMPA

PIKOVA DAMA

(Dami, ki sem ji poklonil svoje pesmi.)

Pikovo damo dobiti: imel boš opravka
z zahrbtnim zlobnežem. Sanjske bukve.

O, kadar ti se vrneš mi v spomin,
mi je, kot stal nekdo pri meni bi v nočeh
in mi z rjavo žago škrtal po kosteh:
blaznim od neizraznih bolečin.

Vse, kar imel sem lepega zares,
si z gnusom pohodila kot mrčes
in se potem na tihem veselila,
da s tem tako si v živo me ranila.

Rotim te, to samo mi razodeni,
zakaj si mi tako se maščevala;
bi rada, da poslej ob vsaki ženi
bi duša mi od groze trepetala?

Saj nase navezala si me sama
in jaz le toliko pri tem sem kriv,
da nisem prej kvartati se učil;
zdaj vem, kàk pikaš, pikova ti dama.

I. Lah je imel lep pripovedni dar. Najlepša je — za moj okus — prav prva črtica »Lužarji«: vse je naravno, nič odveč, dialog realističen. Pozneje je v slikah marsikaj odvečnega, dolgoveznega. Pesem »Gospod Ravbar« ima nad 4000 verzov, gladko teče, teče, a vsebina? Ravbar jaha snubit Jedvinko v Podgrad, zbog nepaznosti mu jo martaloz Ostoja ugrabi (kako, ne vemo), nevesta ga še zmerom čaka (kako rešena, ne vemo). V desetih vrsticah se da vsebina povedati. Pesnik se ni znal omejiti. — V »Lužarjih« je pisal naraven slog, pozneje je posnemal Iv. Cankarja (glagol na začetku stavka): »Gledal je ribič na grad... Prihajal je šum iz gradu... Ozrl se je ribič na jezero...«. Čuti se tudi vpliv ruske (ukrajinske) pesmi: »Zaplakala je Mana, zajokala«. (»Čarovnica«.)

Že z l. 1905. je začel pisati v »Slovan«, pozneje mnogo v Ljublj. Zvon, Slov. Matico, za Vodnikovo družbo. DS mu ohrani hvaležen spomin!

DANTE ALIGHIERI

VITA NUOVA

Novo življenje — Prevel J. D.

IV*

Po tej sanjski prikazni se je moj duh začel čutiti oviranega v svojem delovanju, ker je bila duša vsa pogreznjena v premišljevanje o tej predražestni; zbog tega sem v kratkem času oslavel in onemogel, da je mnogo mojih prijateljev moje zdravje skrbelo: in mnogi so, polni radovednosti, skušali zvedeti prav to, kar sem jaz prav skrbno hotel skriti pred drugimi. Na njih zvito vpraševanje sem jim po navdihnjenju ljubezni, ki me je po nasvetu pameti vodila, odgovoril, da me je ljubezen takó daleč pripravila. Dejal sem Ljubezen, ker sem imel toliko nje znakov zapisanih v svojem obrazu, da je nisem mogel več prikrivati. In kadar so me vprašali: »Kateri velja ta tvoja ljubezen, ki te takó muči?« sem jih smehljaje gledal, a nič rekel.

V

Nekega dne je predražestna sedela v nekem prostoru, kjer je bilo slišati pesmi v čast Kraljice nebeške, a jaz sem se nahajal na nekem mestu, od koder sem videl svojo blaženost. Med njo in menoj — v ravni črti — pa je sedela plemenita gospa zelo ljubkega obličja, ki me je večkrat pogledala in se mojemu motrenju, namenjenemu — takó se je zdelo — njej, takó čudila, da so mnogi zapazili njene vame

* Na str. 238. dobi že Predgovor št. I., s tem se paginacija popravi.

obrnjene poglede. In takó zeló se je to opazilo, da sem, odhajajoč iz onega prostora, slišal za hrbtom: »Glej, kakó se ta trapi za ono gospó.« In ko so imenovali njeno ime, sem razvidel, da so res mislili ono, ki je bila sedela v sredi, v ravni črti, začenjajoči se pri dražestni Beatrici in končujoči se v mojih očeh.

Tedaj sem se zelo pomiril v zavesti, da ta dan s svojim motrenjem nisem bil izdal drugim svoje skrivnosti. In tedaj sem brez oklevanja sklenil, da porabim ono ljubko gospo kot zaklon istine; in v kratkem času sem to naredil takó spretno, da je večina tistih, ki so me opazovali, menila, da pozna mojo skrivnost. S to gospó sem skrival svoje pravo nagnjenje nekaj mesecev in let; in da bi ljudi še bolj potrdil v njih domnevi, sem spesnil nanjo nekaj rimanih stvaric, ki jih pa ne nameravam tu zapisati, razen kolikor se tičejo one predražestne Beatrice. In zato jih vse opustim, zapišem pa le nekaj tistega, kar bi utegnilo biti njej v slavo.

VI

Pravim: v tistem času, ko je bila ta gospa zaklon moje tako velike ljubezni — vsaj z moje strani —, me je obšla želja, da bi proslavil ime one predražestne obenem z imeni mnogih drugih žena in zlasti tudi one plemenite gospé. In takó sem izbral imena šestdesetih najlepših žená mesta, ki je bila v njem moja deva po volji Najvišjega našla svoj dom, pa sem zložil epistulo v obliki serventeze, ki je pa tu nočem zapisati. In ne bi bil tegà omenil, da mi ni bilo do prečudne ugotovitve, da ime moje deve ni šlo na nobeno drugo mesto v verzu med imeni teh gospá kakor le na deveto.

VII

Gospa, ki mi je takó dolgo pomagala, skrivati moje nagnjenje, je morala omenjeno mesto zapustiti in oditi v daljno deželo: tegà sem se zelo ustrašil, ker sem bil ob tako lep zaklon, in še huje mi je bilo, kakor sem bil izprva mislil. In videč, da bi ljudje le prehitro izpregledali moje skrivanje, ako se ne bi njenega odhoda spomnil s primerno bolestjo, sem sklenil, to potožiti v sonetu, ki ga tu zapišem, ker je dala moja deva neposredni povod za nekatere besede soneta, kakor se to takoj odkrije vsakemu, ki jih bo umel. In sem torej zložil tale sonet:

Vi, ki na pot ljubezni mi sledite,
postojte, premotrite,
je večja kje od bolečine moje?
Le toli, da povem vam, potrpite
in potlej presodite:
nisem odprl vsem mukam dveri svoje?

Ne radi cene moje osobite,
 zbog svoje, plemenite,
 mi Amor dal življenje ták lepó je,
 da vzklike čul sem za hrbtóm srdite:
 »Zbog ktere znamenite
 zasluge tale zmer vesele poje?«

Zdaj mi pogum je ves po vodi šel,
 ki le iz vrelca vre ljubezni vroče;
 in jaz, ubogo le sirótče
 bojim se, da to bol bi v verze del.

Sem, kakor kdor od srama skriti hoče
 na vnè bogastva svojega vrzél:
 na zunaj sem vesel,
 a v prsih se srce mi trga, joče.

VIII

Po odhodu te plemenite gospé je bilà volja Gospoda angelov, da je poklical v svojo slavo zelo lepo mladenko, ki je bila dika gori imenovanega mesta. Njeno mrtvo truplo je ležalo — sem videl — sredi med mnogimi gospemi, ki so bridko jokale. Spomnil sem se, da sem jo bil nekoč videl v družbi one predražestne, in se nisem mogel vzdržati solz. Še jokaje sem sklenil, izpregovoriti nekaj besed o njeni smrti z ozirom na to, da sem jo bil nekaj kratov videl z mojo devo. In o tem sem nekaj namignil v zadnjem delu svojih besed, kar bo jasno tistemu, ki me razume. Zložil sem torej takrat dva soneta, katerih prvi se pričinja: »Ljubeči, v jok!« a drugi: »Smrt kruta!«

Ljubeči, v jok! Saj Amor⁴ sam se joče!
 In čujte, kaj ga k joku je nagnilo:
 žené naricati je slišal milo
 in videl jih solzé točiti vroče,

ker kruta smrt je delo uničujoče
 opravila nad bitjem, ki je bilo
 predobro; strla vse je, kar krasilo
 je deklico: krepost, teló cvetoče.

In čujte, kakšno Amor dal ji čast:
 ob ljubkem truplu se kot človek vdajal
 je žalosti, v človeški se osebi,

⁴ tukaj: Beatrica.

in često se ozrl je gori k nebi,
kjer duh se deklice je že nahajal,
ki tu jo videti bilà je slast.

Smrt kruta, ki ne maraš prizanesti,
ti mati vseh bolesti,
ki tvoj izrek neizprosen je despot,
bolí si toli dala mi na pot,
da tožen hodim tod,
že sit, ti nove kletve plesti.
Da osovražim v ljudski te zavesti,
mi treba le navesti
ta tvoj zločin, grehoto vseh grehot;
ne, ker poznal te ne bi ljudski rod,
ampak, naj slej povsod
mrzí te, kdor je vdan ljubezni zvesti.
Odnese ljubeznivosti si cvet
in ž njim prav vse, kar ženskih je kreposti;
saj v zorni je mladosti
ta lepi cvet od tebe bil zadet.
Kdo deva je, ne zve od mene svet,
dovolj velé povedane lastnosti.
Kdor vreden nisi večne blaženosti,
ne upaj, kdaj v nje družbo biti štet.

IX

(Dante govori o novi, izmišljeni ljubezni.)*

Nekaj dni po smrti te mladenke se je pripetil dogodek, ki me je napotil v ono stran, kjer je zdaj živela dražestna gospa, ki mi je bila služila kot zaklon moje ljubezni; vendar pa me moja pot ni peljala prav do njenega bivališča. In čeprav sem po zunanje potoval v veliki družbi, mi potovanje ni ugajalo in vzdihljaji mi niso mogli olajšati žalosti, ki sem jo v srcu občutil, ko sem se oddaljeval od svoje blaženosti. In zato se je pred mojim duhom prikazal sladki gospod, ki je vladal nad menoj zbog kreposti najmilejše gospé; nosil je kot romarček lahko, siromašno obleko. Zdelo se mi je, da je žalosten, gledal je v tla, samó včasih — se mi je zdelo — je obrnil oči proti lepi reki, bistro in hitro tekoči vzdolž moje poti. Zdelo se mi je, da me je Amor poklical in mi govoril te-le besede: »Prihajam od one gospé, ki je bila dolgo tvoj zaklon, in vem, da se še dolgo ne bo vrnila; in zato zdaj nesem tvoje srce, ki si ga po moji volji navidezno daroval oni, k neki drugi, ki te bo prav tako ščitila kakor prejšnja.«

* Dostavek v oklepaju je prevajalčev in tako vsi naslednji.

In mi jo je imenoval, takó da sem jo lahko spoznal. »Če vsekakor hočeš o teh mojih besedah kaj pripovedovati, stôri tako, da ne bo nihče mogel uganiti niti prve izmišljene ljubezni niti te druge, ki jo boš v svojo korist kazal sedaj.« Po teh besedah je hipoma zginila vsa ta vizija zbog velike žalosti, ki sem jo — kakor se mi je zdelo — od njega prevzel; in zdaj, po zunanje skoro še bolj spremenjen, sem tisti dan jahal zelo zamišljen dalje in pogosto vzdihujoč. Naslednji dan sem začel zlagati ta-le sonet:

Ko jahal oni dan sem s konjenico
vtopljen v pohod, ki ni mi nič ugajal,
glej! Amor mi nasproti je prihajal
kot romarček odet, prepet z vrvico.
Potrt se zdel je, ko da moč, pravico
je zgubil vso; korak mu je zastajal;
da ne bi tropu, ki me je obdajal,
v obraze gledal, vésil je glavico.

Uzrè me in pokliče po imenu,
rekoč: »Pravkar prihajam iz daljine,
kjer si srcé imel po volji moji;
vzemì ga, nôvi služi naj gospojl!«
To reče in ne vem kako izgine —
jaz nisem temu se uprl bremenu.

X

(Beatrica nevoljna odreče Danteju pozdrav.)

Ko sem se s poti vrnil, sem začel iskati gospó, ki mi jo je bil Amor, moj gospod, na poti zdihovanja imenomoma označil. In da bo moje pripovedovanje krajše, naj povem: v kratkem času sem z njo kot svojim zakladom takó dobro dosegel svoj namen, da je vse mesto bolj, kakor pa se je spodobilo, o tem govorilo, kar me je dostikrat hudó mučilo. In zbog teh govoric, ki so me, kakor se je videlo, žigosale kot grešnika in mi jemale dobro ime, mi je najmilejša, neprijateljica vsake grešnosti in kraljica kreposti, ob prvem srečanju odrekla svoj mili pozdrav, ki je v njem bilà vsa moja blaženost. In dasi se nekoliko oddaljim od svojega predmeta, naj poskusim razložiti, kakšno moč je imel njen pozdrav name.

XI

(Učinki Beatričinega pozdrava.)

Trdim: kadarkoli se mi je od kake strani prikazala in sem se jaz nadejal njenega čudotvornega pozdrava, ni bilo zame nobenega sovražnika več, dà, zgrabil me je plamen ljubezni do bližnjega, da

sem bil pripravljen vsakemu odpustiti, ki me bi bil razžalil. Kdor bi me bil tedaj česarkoli prosil, bi mu bil z vedrim licem ugodil, govoreč edino besedico: Ljubezen. In kadar mi je bil njen pozdrav že čisto blizu, je duh ljubezni zatrl v meni vse druge duhove čutnosti, slabotne duhove vida pa odrinil, veleč jim: »Pojdite, počastite svojo vladarico!« in je sam ostal na njih mestu. In kdor bi bil hotel spoznati, kaj je ljubezen, bi bil to lahko dosegel, ako bi bil pazil na trepet mojih oči. In kadar je ta najmilejša gospa pozdravila, tedaj ni biló takó, da bi bilá ljubezen delala steno med njo in menoj, tako da bi bila zasenčila mojo preveliko blaženost, ampak zbog preobilice blaženosti je njena sladka moč zrastle takó, da se je moje telo, popolnoma pokorno njeni oblasti, večkrat gibalo samó še kot nekaj težkega, neživega. Iz tega se jasno vidi, da je bila vsa moja blaženost v njenem pozdravu, večkrat presegajoč moje moči in me skoro dušech kakor povodenj.

XII

(Dante se opravičuje svoji resnični gospé.)

Naj se zdaj vrnem k pravemu predmetu! Tu pripovedujem: ko mi je bila odbita moja blaženost, me je zgrabila tolika bolečina, da sem se ločil od vsake človeške družbe in v nekem samotnem kraju močil tla s svojimi prebridkimi solzami. In ko sem si z jokom nekoliko srce olajšal, sem šel v svojo sobo, kjer sem mogel tožiti, ne da bi me kdo slišal. In ko sem tam klical k Materi usmiljenja in ponavljal: »Amor, pomagaj svojemu zvestemu!« sem plačoč zaspal, kakor otrok, ki je bil tepen.

Skoro sredi mojega spanja pa se je zgodilo, da sem menil v svoji sobi tik ob sebi videti mladeniča sedečega in v snežnobelem oblačilu; bil je, kakor se je zdelo, globoko zamišljen. Gledal me je dolgo na mojem ležišču, potem pa me je — tako se mi je zdelo — zdihujoč poklical, govoreč mi tele besede: »Fili mi, tempus est, ut praetermittantur simulacra nostra.« (Moj sin, čas bi bil, da se neha najina hlimba.) Tedaj sem ga — se mi je zdelo — spoznal, ker me je na način klical, kakor je bil že večkrat storil v mojih sanjah.

In ko sem ga motril, se mi je zdelo, da bridko joka in da pričakuje kakšne moje besede; opogumil sem se torej ter ga vprašal: »Gospod vse popolnosti, zakaj jokaš?« In dejal mi je te besede: »Ego tamquam centrum circuli, cui simili modo se habent circumferentiae partes; tu autem non sic. (Jaz sem kakor središče kroga, do katerega so vse točke oboda v enakem razmerju; ti pa ne tako.) Ko sem potem o teh besedah razmišljal, so se mi zdele takó temne, da sem bil primoran govoriti in mu reči: »Kaj pomeni, gospod, kar si mi takó neumljivo dejal?« In odgovoril mi je v narodnem jeziku: »Ne vprašuj več, kakor bi utegnilo bili dobro zate.«

In zato sem mu začel pripovedovati, kako mi je bila odrekla pozdrav, in sem vprašal po vzroku. Nato sem dobil tale odgovor: »Ta

naša Beatrica je slišala od nekih oseb, ki so o tebi govorile, da je imela žena, ki sem ti jo bil na potu vzdihov imenoval, sitnosti zaradi tebe; in zato te ta prežlahтна, nasprotnica vsake nevšečnosti, ni blagovolila pozdraviti, želeč, da bi ti bila zoprna. Čeprav ji je torej pravi pomen tvoje skrivnosti že precej znan, ker te že dolgo pozna, hočem vendarle, da spišeš nekaj verzov, v katerih izpovej, kakšno moč imam jaz nad teboj zaradi nje, in kakó si njen že izza svojih deških let. In za pričo pokliči njega, ki to vé, in kakó ga prosiš, naj ji to pové: in jaz, ki sem tista priča, ji bom rad o tem govoril. In takó bo izvedela za tvojo resnično ljubezen ter spoznala zmoto onih, ki so se dali varati. Tisti verzi naj ti služijo le kot sredstvo, tako da ji ne boš govoril neposredno, ker bi bilo drzno. In ne pošiljaj jih brez mene nikamor, kjer bi jih mogla slišati; okrasi pa jih s sladkim blagoglasjem (t. j. daj jih uglasbiti!, op. prev.), v čemer bom jaz vedno, kadar bo treba.« To izrekši je izginil in mojega spanja je bilo konec. In ko sem to premišljal, sem našel, da se mi je bila ta prikazen javila deveto uro dneva; in sklenil sem bil, preden sem zapustil ono sobo, da zložim pesem in izvršim ukaz svojega gospoda. In takó je nastala sledeča pesem:

O pesem, k Amorju nastópi pot
in ž njim do mojega srca kraljice:
zagovor moj, ki te-le ga pojo vrstice,
naj ji tolmači Amor, moj gospod!

Tako ti dostojanstvena je hoja,
da bi brez spremstva tudi
lahko s pogumom šla na pota vsa;
a če naj čisto varna pot bo tvoja,
se k Amorju potrudi:
mordà ni dobro iti brez njega;
pri njej, h kateri si namenjena,
sem namreč, kakor mislim, jaz v zameri,
pa bi, če prideš ji brez Amorja pred dveri,
neljub ji bil mordà ta tvoj prihod.

Ko prideš, pesmica, ji pred obraz,
besede, milo se tedaj glasíte,
to ji recíte:
»Gospa, le-ta, ki me poslal do Vas,
želí, če je zaslužil to uslugo,
da milostno krivdo odpustite.
Moč taka Vaših je nad njim oči,
da ni nad svojimi mu več moči.
Če torej mu poglèd obrnil v drugo
je Amor, dobro znan Vam je povod.

Še reci ji: »Gospa, trdnà ko skala
 mu vera je; želela
 bi misel vsaka, biti Vam dvornica;
 ljubezen mlada ni mu omahovala.«
 Če ti ne bo verjela,
 naj Amor ji pové, da je resnica.
 Če odpustiti se ne dá krivica,
 pa prosi jò, naj izvóli le veléti
 po svojem slu, da moram koj umreti,
 pa izvé: pokorno pojdem na to pot.

A preden, pesem, greš iz nje bližine,
 še Amorju, ki ključi dani
 so mu do src, v zagovor moj govôri:
 »Že zbog napeva mojega miline
 le-tu pri njej ostani
 in zanj, ki služi ti, kar prósi, stôri!
 O, naj mu odpusti, jo pregovôri,
 naj iz oči mu njenih sine mir!«
 Zdaj pojdi, pesmica, pred njeno dver!
 Naj spremlja sreča, čast ta tvoj odhod!

XIII

(V sonetu pripoveduje o notranji vojski med mislimi.)

Ko sem bil že povedal, kar mi je bil Amor ukazal, so me po pravkar opisani viziji začele mnoge, različne misli napadati in skušati, druga drugo skušaje nadvladati; od teh so zlasti štiri motile pokoj mojega življenja. Ena je bila ta-le: »Gospostvo Amorjevo je hvalevredno, ker odvráča duha svojih zvestih od vsega nizkotnega.« Druga je bilà ta: »Gospostvo Amorjevo ni hvalevredno, ker mora njegov zvesti služabnik tem več trpeti, čim močnejše vanj véruje.« Tretja je bilà ta: »Ime Amor tako sladkó zvení, da se mi zdi nemogoče, da ne bi bilo tudi njegovo delovanje večinoma sladkó, saj se imena natanko ujemajo s svojimi predmeti, prav kakor je zapisano: Nomina sunt consequentia rerum.« Četrta pa je bila ta: »Gospa, ki te zaradi nje ima Amor takó trdó, ni kakor so druge, ni omahljivega srca.« In vsaka me je obdelovala takó, da mi je biló kakor tistemu, ki ne vé, po kateri poti bi šel, in ki hoče iti, pa ne vé, odkod bi pot nastopil. In če sem mislil na to, da bi izbral in poiskal vsem skupno pot (t. j. Beatrico), s katero bi se vse (štiri) soglašale, sem videl, da mi je bilá ta zelo sovražna, to je: moral bi na pomoč klicati usmiljenje, usmiljenju se vsega izročiti. — In v tej bridki negotovosti se mi je zahotelo napisati nekaj verzov; zložil sem tedaj sledeči sonet:

O Amorju vse misli govorijo,
a velik boj med mislimi se bije:
ta polna hvale Amorja močí je,
a ona zove spet to moč norijo;

o b t e j se sladki upi mi budijo,
o b o n i pa okó solzé mi lije;
samó srcé naj: »Milost, milost!« vpije
v trepetu, to mi složno vse velijo.

Izreči sodbo o njih srcé me sili,
ne vem pa, ktera prava, ktera lažna;
zato med dvomi, kaj je Amor, niham;

ustrežem dvomom vsem, če milo vzdiham,
kličòč gospó, ki zmer mi je sovražna —
Usmiljenje, vsaj ti se me usmili!

XIV

(Povabljen k nekemu pirovanju ne prenese navzočnosti Beatricine; ta in ostale gospe se smejejo njegovi zbežnosti.)

Po tej vojski nasprotujočih si misli se je zgodilo, da je predražestna prišla v družbo več plemenitih gospâ. Pa tudi mene je privedel prijatelj, ki je mislil, da mi naredi veliko veselje, če mi pokaže toliko ženske lepote. Ker pa sem komaj vedel, kam me pelje, in sem se popolnoma zaupal svojemu spremljevalcu, ki je bil (na ta način) enega svojih prijateljev (kakor sem pozneje zvedel) v smrt speljal, sem ga vprašal: »Čemu sva prišla k tem gospem?« Odgovoril mi je: »Da jih dostojno počastiva.« Žené so bile zbrane okrog plemenite gospé, ki se je bila tisti dan omožila. Po običaju mesta so ji hotele pri prvem obedu v hiši mladega soproga delati družbo. Tako sem sklenil, na ljubo svojemu prijatelju ostati v družbi, da bi bil na uslugo gospem. Kmalu po tem sklepu pa sem začutil čuden drget, ki mi je prihajal od leve strani mojih prsi in se mi je naglo razširil po vsem telesu.

Da bi (drget) prikrlil, sem se naslonil na neko vso dvorano obdajajočo stensko slikarijo. Da bi videl, je li kdo moj drget zapazil, sem dvignil oči h gospem in med njimi zagledal predražestno Beatrico. Tedaj se mi je pod silo ljubezni, zbog bližine predražestne, duh tako zmedel, da so mi samo še oči služile. Pa tudi duhovi mojega vida so se morali umakniti iz svojih delavnic, ker je Amor hotel sedeti na njih mestu, da bi gledal čudovito ženo. (Dalje)